

Tallinna Tehnikaülikooli geoloogia instituudi teaduskollektsiooni säilitamise ja kasutamise kord

1. Üldsätted

- 1.1. Tallinna Tehnikaülikooli geoloogia instituudi (GI) **teaduskollektsioon** koosneb eritüübilistest säilikutest (sh fossiilid, mineraalid, kivimi- ja setteproovid, preparaadid, puursüdamikud), arhiivist (käskirjalised materjalid, fotod) ja digitaalsest andmebaasist. GI teaduskollektsioon on oluliseks osaks **Eesti geoloogia rahvuskollektsioonist**.
- 1.2. GI teaduskollektsiooni kasutatakse põhiliselt teadus- ja rakendusuringutes ning kraadiõppes, aga ka loodus- ja huvihariduses ning loodusteadusliku maailmapildi propageerimisel.
- 1.3. GI geoloogilised säilikud ja arhiivimaterjalid paiknevad Tallinna Tehnikaülikooli geoloogia instituudi selleks ette nähtud ruumides Tallinnas ja Pärnumaal Särghaua maateaduste keskuses.
- 1.4. GI teaduskollektsiooni haldamist korraldab peavarahoidja ning aluspõhjageoloogia ja teaduskollektsioonide osakond (TKO) koos teiste struktuuriüksuste ning kollektsiooni kasutavate töötajatega. Probleemide lahendamise kaasatakse vajadusel GI direktor ning Tallinna Tehnikaülikooli pädevad isikud.
- 1.5. GI teaduskollektsiooni rahvusvaheliselt registreeritud akronüüm on "GIT". GI kollektsioonieksemplaride, puursüdamike, proovide, arhiivi ja andmebaasi avaliku väljundi kasutamisel teadustöös on kohustuslik ära märkida, et töös on kasutatud Tallinna Tehnikaülikooli geoloogilisi kollektsioone ja/või andmeid.
- 1.6. Käesoleva korra järgimine on kohustuslik kõigile GI teaduskollektsiooni kasutajatele, sh GI töötajatele. GI-l on õigus mitte võimaldada teaduskollektsiooni kasutamist isikutele, kes käesoleva eeskirja nõudeid ei järgi või on nende vastu oluliselt eksinud.

2. Kollektsioonid ja eksemplarid (museaalid)

- 2.1. Eksemplarid (museaalid) on püsiva teadusväärtusega, ükshaaval arvele võetavad säilikud (nt fossiilid, mineraalid, meteoriidid, kiviminäidised), mis on üheselt määratavad ja kuuluvad alatisele säilitamisele GI teaduskollektsiooni osana.
- 2.2. Püsivaks säilitamiseks võtab GI eksemplare vastu oma töötajatelt ning teistelt isikutelt ja asutustelt nii Eestis kui välismaal, vastavalt võimalustele ja GI teaduskollektsiooni põhifookustele (sh Balti regiooni ja Skandinaavia materjalid, Vara-Paleosoikumi materjalid ning fossiilirühmad, mis on juba hästi esindatud).
- 2.3. Iga eksemplar kuulub reeglina ühte kindlasse kollektsiooni, mida seob süstemaatiline kuuluvus, teaduspublikatsioon, leiukoht, stratigraafiline tase, kogu ja vm ühine tunnus.
- 2.4. Kollektsioonide ja eksemplaride registreerimine ja dokumenteerimine toimub vastavalt GI-s välja kujunenud praktikale. Kasutatavad identifikaatorid ja kogu informatsioon, sh museaalide paiknemine hoidlates, fikseeritakse infosüsteemis SARV.
- 2.5. Eksemplaride numereerimisel on kohustuslik järgida GI-s kasutatavat süsteemi. Eksemplari number koosneb kollektsiooni numbrist, millele lisatakse eksemplari järjekorranumber (nt GIT 405-255 on GI eksemplar nr 255 kollektsioonis nr 405). Kollektsiooninumbreid väljastab reeglina peavarahoidja.
- 2.6. Tüüp-, illustreeritud- ja viidatud eksemplare (nn originaalmaterjali) säilitatakse reeglina eraldi teistest kollektsioonidest ning need on võrdlevaks uurimiseks kättesaadavad kõikidele vastava eriala spetsialistidele. Publitseerimata materjali uurimiseks asutusevälise isiku poolt on vajalik GI-s töötava sama kitsama eriala spetsialisti nõusolek.
- 2.7. GI teaduskollektsiooni eksemplaride kasutamine välisuurijate poolt tuleb kooskõlastada peavarahoidjaga vähemalt 14 päeva ette. Eksemplare on uurimiseks võimalik laenutada (vt p. 7).

3. Puursüdamikud, proovid ja preparaadid

- 3.1. Puursüdamikke ja proove (kivimi- ja setteproovid, veeproovid jne) säilitatakse GI teaduskollektsiooni osana põhiliselt edasise uurimise ja analüüsimise eesmärgil. Preparaadid on proovide uurimise tulemusena tekkinud enamasti alaliselt säilitatavad objektid (nt mikrofossiilide preparaadid).
- 3.2. Puursüdamikke, proove, proovide töötlemise jääke ja preparaate säilitatakse kastides ja sahtlites, mis on numereeritud ning mille sisu ja paiknemine fikseeritakse infosüsteemis.
- 3.3. Puursüdamikud on avatud kasutamiseks nii GI töötajatele kui asutusevälistele uurijatele tingimusel, et puudub huvide konflikt Eesti teadlaste tööga. Proovid ja preparaadid on GI-välistele uurijatele kasutatavad eeskätt teaduskoostöö raames.
- 3.4. Puursüdamike kasutamise soovist teavitavad GI-välised uurijad peavarahoidjat vähemalt 14 päeva ette. Asutuseväliste uurijate töö puursüdamikega toimub peavarahoidja või tema volitatud isiku juuresolekul. Tulenevalt puursüdamiku unikaalsusest, seisukorrast ja kavandatud tööde iseloomust võib peavarahoidja osaliselt või täielikult keelata uute proovide võtmise.
- 3.5. Proovide võtmisel puursüdamikust kasutatakse teemantsaagi ja välditakse südamiku liigset purustamist. Proovimisel tuleb lähtuda analüüsiks vajalikust kogusest, maksimaalselt võib prooviks võtta pool südamiku diameetrist.
- 3.6. Uurija markeerib puursüdamikukastile proovivõtmise kohad. Markeerimisel on kohustuslik järgida GI-s kasutatavat süsteemi. Reeglina pildistatakse südamikukastid peale proovide kogumist ja kastidele markeerimist.
- 3.7. Tööd puursüdamikega registreeritakse infosüsteemis SARV, kuhu sisestatakse andmed uurija(te), eesmärkide, kavandatud analüüside jms kohta. Proovide kogumisel sisestatakse vastav andmestik otse infosüsteemi SARV või esitatakse failina. Proovide numeratsioon tuleb eelnevalt kooskõlastada ja sama numeratsiooni kasutada andmete publitseerimisel. Südamikukastide pildistamisel lisatakse fotod samuti infosüsteemi või edastatakse TKO-le. Proovide metaandmed (number, sügavus, koguja, kogumise aeg) on avalikud ning nähtavad andmebaasi veebiväljundis.
- 3.8. Puursüdamikest või proovidest pärinev paleontoloogiline materjal kuulub üleandmisele/tagastamisele GI teaduskollektsiooni ning selle numereerimisel tuleb kasutada GI numeratsiooni/numereerimissüsteemi. Puursüdamike ja proovide uurimisel saadud teadusandmed lisatakse peale nende publitseerimist infosüsteemi SARV.

4. Teadurite töömaterjal

- 4.1. Teadurite ja kraadiõppurite töömaterjaliks loetakse kõiki geoloogilisi säilikuid ja tard- või digitaalkujul informatsiooni, mis on kogutud materjali kasutajate endi poolt kindla eesmärgiga ja konkreetse ülesande lahendamiseks, enamasti seoses ajaliselt piiritletud projektiga. Töömaterjali hoitakse tööruumides, laborites ja proovide vahehooldlates.
- 4.2. Materjali üleandmisel TKO-le selle püsivaks hoiustamiseks lisab materjali üleandja kogu säilikuid puudutava andmestiku, sh seotud publikatsioonid, fotod, andmefailid jms.
- 4.3. Uute kivimiproovide algsel numereerimisel on soovitatav kohe registreerida andmed infosüsteemis SARV, mis tagab numbrite unikaalsuse nii teadlase, uurimisrühma kui ka asutuse lõikes ning võimaldab vältida segadust tulevikus.

5. Arhiiv

- 5.1. Teaduskogude arhiivi moodustavad säilikutega geoloogiliste objektide (nt paljandite) ja geoloogidega seonduvad käsikirjalised materjalid (sh välipäevikud, geoloogilised läbilõiked, joonised) ning tardkujul fotod, filmid jms.
- 5.2. Teaduskogude arhiivi säilitamist ja haldamist korraldab TKO. Vastavalt võimalustele ja vajadusele digiteeritakse olulised arhiivimaterjalid ning muudetakse kättesaadavaks andmebaasi SARV vahendusel.
- 5.3. Tardkujul arhiivimaterjalid on reeglina GI-siseseks kasutamiseks.

6. Digitaalne andmebaas

- 6.1. GI kollektsioonide ja seonduva andmestiku haldamiseks kasutatakse geokogude ja geoloogia infosüsteemi SARV, mis on välja töötatud GI-s ning mille tehnilist arendamist koordineerib GI. GI teaduskollektsiooni andmeid täiendavad GI töötajad, üliõpilased ning vajadusel teiste asutuste töötajad vastavalt neile antud kasutajaõigustele.
- 6.2. GI teaduskollektsiooniga seonduvad andmed on avalikult kättesaadavad e-Maapõue portaalis (<https://geoloogia.info>) ja Eesti geokogude portaalis (<https://geocollections.info>).
- 6.3. Üldjuhul on andmebaasi sisestatud informatsioon avalik. Andmete avaliku kasutuse piiramine võib tuleneda: (a) seotusest poolleiolevate uuringutega, (b) võimalikust konfidentsiaalsuse nõudest, (c) piirangutest looduskaitsele vm seadusest tulenevatel kaalutlustel.
- 6.4. Trükistes ja teaduslikule usaldusväärsusele pretendeerivates elektroonilistes kanalites on kohustuslik konkreetsele objektile viidates kasutada selle unikaalset identifikaatorit (nt eksemplari number, proovi identifikaator, foto number, IGSN number, DOI number vms) koos instituudi akronüümiga GIT.
- 6.5. Juhul kui konkreetsete andmete juures ei ole märgitud teisiti, toimub avalikult kättesaadava informatsiooni kasutamine vastavalt *Creative Commons BY* litsentsile: andmete kasutamine on kõigile vaba, eeldusel, et viidatakse autorile ja allikale (vt <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>).
- 6.6. Andmebaasis avalikult kättesaadavale informatsioonile viitamisel kasutatakse järgmist vormi:
 - [foto/joonis/andmed/...], TalTech, [autor, aasta], e-Maapõu: <https://geoloogia.info/>... (külastatud ...)Näiteks:
 - Foto 123967, TalTech, autor: G. Baranov, 2018. e-Maapõu: <https://geoloogia.info/file/123967> (külastatud 13. nov. 2021)
 - *Paerticrinus arvosus* GIT 405-255, TalTech, e-Maapõu: <https://geoloogia.info/specimen/152915> (külastatud 13. nov. 2021)

7. Materjali laenutamine, vahetamine, loovutamine ja üleandmine

- 7.1. Laenutamine on kollektsioonieksemplaride andmine teise asutuse (erandjuhul üksikisiku) käsutusse uurimise või eksponeerimise eesmärgil. Laenuperioodiks on üldjuhul 1 või 2 aastat. Laenutamine toimub akti alusel, mille GI poolt allkirjastab peavarahoidja.
- 7.2. Kõik laenutatavad eksemplarid registreeritakse andmebaasis, numereeritakse ja fotografeeritakse. Mehhaanilisteks ja keemilisteks toiminguteks laenutatud eksemplaridega (preparaerimine, tükeldamine, analüüsimine jms) on vajalik eraldi luba, mis fikseeritakse laenuaktis.
- 7.3. Sõltuvalt eksemplaride väärtusest, seisundist ja teistest asjaoludest võib GI keelduda materjali transpordist ja saatmisest.
- 7.4. Laenutatud materjalide kasutamisel publikatsioonides tuleb kasutada säilikute unikaalseid numbreid ja akronüümi GIT. Laenutatud materjalide tagastamisel lisab uurija nimekirja tagastatavast materjalist ning publitseerimisel ka vastava publikatsiooni.
- 7.5. Peavarahoidja heakskiidul on GI uurijatel õigus saata teistele asutustele või teadlastele võrdlus-, näidis- ja vahetusmaterjali. Loovutada võib ainult eksemplare, mis on rikkalikult esindatud, mis ei ole publitseeritud ning millest loobumine ei kahjusta Eesti teaduse, geoloogia rahvuskollektsiooni ega GI kollektsioonide terviklikkust.
- 7.6. Teadus- või rakendusuuringute eesmärgil võib asutusevälistele uurijale loovutada kivimi- ja setteproove analüüsimiseks. Materjali loovutatakse ainult konkreetse uurimisprojekti ning eelnevalt kokkulepitud analüüside jaoks. Juhul kui uuringu käigus ilmneb vajadus teistsuguste ja täiendavate analüüside tegemiseks, tuleb selleks GI-lt eraldi luba küsida. Samast läbilõikest ei anta materjali teistele uurijatele samadeks analüüsideks kahe aasta jooksul alates materjali loovutamise.
- 7.7. Kõik materjali vahetused ja loovutamised registreeritakse aktidega ning fikseeritakse infosüsteemis.
- 7.8. Teiste asutuste või eraisikute kollektsioonide üleandmist GI-le ning GI kollektsioonide üleandmise seonduvaid küsimusi lahendab peavarahoidja, vajadusel kaasates GI direktorit.